

מהדורת שטרו

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

תולדות יעקב יוסף

עם

ביאור משולב

אשר חיבר איש חי רב פעלים

ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם

חסיד ועניו איש אלקים קדוש יאמר לו

מהר"ר **יעקב יוסף הכהן** נ"י ויופיע

אשר אור תורתו ה' זורחת בק"ק ראשקוב

ובק"ק שאריגראד, ובק"ק נעמרוב

ולע"ע איתן מושבו לאב"ד ור"מ ומ"ץ בק"ק פולנאי יצ"ו

ומצ"פ בק"ק נעמרוב

(ניסח שער דפו"ר קארעין תק"פ)

מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וצייונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפיסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה, עם ביאור המשולב בתוך דבריו הקדושים וצייונים והשוואות לדבריו

יו"ל בס"ד על ידי מכון "אור לישרים" ירושלים - נהריה

שע"י ישיבת אביר יעקב "אור מאיר ושמה" נהריה

שנת תשס"ג לפ"ק



הקדמה

גִּימָ"ל לְמִ"ד, גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ, כִּי יי' יִתֵּן חֶכְמָה מִפִּי דַעַת וְתַבּוּנָה, דְּרָךְ שְׁקָר הֶסֶר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנֻנִי. וְדַע הָאָדָם וְיִשְׁכַּל הַיָּצוֹר נוֹצֵר, כִּי גוֹף הָאָדָם אֵינְנוּ הָאָדָם רַק לְבוֹשׁ הָאָדָם, נוֹצֵר בְּרַמ"ח אֵיבָרִים וְשֵׁס"ה גִּידִים, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִפְחָ בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה כְּלוּלָה מִרַמ"ח אֵיבָרִים וְשֵׁס"ה גִּידִים, רוֹחֵנִים, יִתְלַבְּשׁוּ תוֹךְ רַמ"ח אֵיבָרִים שֶׁל הַגּוֹף,

ביאורי החסידות

בהקדמה זו פורש רבנו מעיקרי משנתו, משנת החסידות, כפי שקבלה ממרנא אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק'. **היסוד** הראשון הוא, אשר תכלית כל מעשה המצוות היא, התוכן הפנימי שלהן. דהיינו ההתדבקות בקב"ה המצוה, על ידי המצוות המעשיות. כיון שהוא בעצמו מתלבש בתוך המצוות, והמקיימם הרי הוא מתדבק במלך עצמו. **יסוד** נוסף אשר רבנו מרחיב לבארו הוא, אשר עבודת האדם היא לקדש את ארבעת היסודות שמהן מורכב גופו. והם יסוד האש, יסוד העפר, יסוד הרוח, יסוד המים. ועל ידי שמקדש אותם, יכול הקב"ה לשרות על האדם עם ארבעת אותיות שם הוי"ה.

על פי זה מאריך רבנו לפרש בכמה אופנים את מזמור הודו לה' כי טוב, בו נזכרו הארבעה שצריכים להודות. ומבאר רבנו שהוא רמז ליציאת ארבעת היסודות הנ"ל מתחת ידי הקליפות.

על פי היסוד שתכלית המצוות היא, החלק הפנימי שהוא הדבקות בקב"ה, מבאר רבנו שכל המצוות יכולות להתקיים אצל כל אדם ובכל זמן. וגם המצוות שעל פי פשטן נוהגות רק בזמן שבית המקדש קיים, או המצוות שמחוייבים בהן רק כהנים ולוויים וכדו', גם הם יכולים להתקיים אצל כל אדם תמיד. כיון שאת החלק הפנימי של המצוות, יכול כל אדם לקיים בכל זמן.

וכתב רבנו שמטרת חיבורו היא, להראות כיצד אכן שייכות כל המצוות אצל כל אדם. על ידי שמסביר בכל מצוה את עניינה הפנימי, ואת הדבקות שאפשר להשיג דרכה.

עוד ימלל רבינו מילין לצד עילאה, והוא נשמת ההקדמה השזורה על פני כולה ובין תיבותיה, והמה רזין דרזין בעניין מידת היסוד על כל בחינותיה, שבו גזוז אור אין סוף המחיה את כל הנבראים, ובו ועל ידו אפשר לבוא אל הקודש, וכמו שיבאר רבינו באריכות*.



גִּימָ"ל לְמִ"ד, גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ, כִּי יי' יִתֵּן חֶכְמָה מִפִּי דַעַת וְתַבּוּנָה, דְּרָךְ שְׁקָר הֶסֶר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנֻנִי.

הגוף הוא רק לבוש לנשמה שהיא עיקר האדם רבנו פותח ביסוד, שעיקר האדם הוא, אבריו וגידיו הרוחניים: וְדַע הָאָדָם וְיִשְׁכַּל הַיָּצוֹר נוֹצֵר, כִּי אף על פי שדרך העולם להביט על גוף האדם כאילו הוא

מקורות וציטוטים

ד. כמו שכתוב (בראשית ב ז) 'וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים והיה האדם לנפש חיה'.

ה. בשל"ה הק' (תולדות אדם בית חכמה תענינא בסופו) מבואר כי ברמ"ח אברי הנשמה מתלבשים רמ"ח אברין דמולכא סוד יהו"ה שעולה במלואו 'אדם', שהוא האדם העליון הרוחני ברוך הוא הכלול מרמ"ח אברים ושס"ה גידים הרוחניים האורות הנעלמים. וז"ל שם: וצריך שתדע כי הנשמה להיותה כלולה מרמ"ח אברים לבנים ושס"ה גידים אדומים רוחניים, הנה הוא מתלבשת בגוף האדם, כענין שאמר איוב (י יא) 'עור' ובשר תלבישני 'ובעצמות' 'וגידים' תסוככני, בצלמה ודפוסה בדפוס העשוי לה, בלבוש רמ"ח אברים לבנים גופניים שהם העצמות שבגוף האדם שהם לבנים,

א. ואפשר שרבינו נתכוון לרמז בהקדמתו את בחינת שמו יוסף, שהוא כנגד מידת היסוד כנוודע. וכמו שמאריך להלן בהקדמה בענין התכללות יוסף בעקב - יסוד בתפארת, שמפרשו רבינו על הכתוב אלה תולדות יעקב יוסף. גם גימ"ל למ"ד שהקדים רבינו להקדמתו בגימטריא יוסף [ער"כ].

ב. ראה בהערה לעיל.
ג. וכמו שפשוט הוא לכל אדם, שהמלוש שהאדם לבוש בו אינו עיקר האדם אלא לבוש חיצוני אשר הוא טפל אל עצם האדם, ומדת גודלו ואורכו אינם אלא כמידת האדם שהוא לובש אותם, כך ידע האדם וישכיל שגוף האדם אשר אנו רואים בעיני בשר אינו עיקר כלל וכלל, אלא הוא לבוש וכלי לנשמת האדם הבאה מעליונים.

ואז פועלים איברי הנפש פעלתן על ידי הכלים שהם איברי הגוף. ומזון האיברים הרוחניים הוא על ידי קיום התורה הכלולה מתרי"ג מצות, פדמיון תרי"ג איברי הגוף וכל איבר מרמ"ח איברים נזון מן מצוה פרטיות מתחסת לאותו אבר, וכאשר מוכח מש"ס דמכות (ג): אשר נבאר אחר זה.

וכן כתב הרב אלהי מורנו הרב רבי חיים ויטאל בספרו שער הקדשה ח"א פ"א, וזה לשונו: וכל איבר וכו' וכאשר יחסר לאדם קיום איזה מצוה, גם האבר הפרטי המתחסר לאותו מצוה יחסר ממנו מזונו הנמשך לו משם הוי"ה, כמו שכתוב (נמיה ט ו) 'ואתה מחיה את כלם', כי בשם הוי"ה תלויין כל המצות, כמו

ביאורי החסידות

גידים שהוא מנין תרי"ג, וכן פל איבר מרמ"ח איברים נזון מן מצוה פרטיות אשר מתחסת לאותו אבר, וכאשר מוכח מש"ס דמכות (ג): אשר נבאר אחר זה!

ואז כלומר ותכלית דבר זה, שכאשר האיברים הרוחניים מלובשים באיברים גשמיים של בשר ודם, אזי פועלים איברי הנפש פעלתן על ידי הכלים שהם איברי הגוף. נמצא שהאיברים הגשמיים אינם אלא מלבוש לאור הנשמה שעל ידיו יוכלו האיברים הרוחניים לפעול את פעולתם.

המצוות הם המזון והקיום של האיברים והגידים הרוחניים

והנה אחר שנברא האדם והנשמה נתלבשה בגוף, כיצד ביד אדם להחיות את נשמתו ולחזקה ולהאיר אורה כראוי. מברר רבנו: ומזון האיברים הרוחניים הוא על ידי קיום התורה הכלולה מתרי"ג מצות, שהם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה כמנין האיברים והגידים פדמיון תרי"ג איברי הגוף הכלולים מרמ"ח איברים ושס"ה

וכן כתב הרב אלהי מורנו הרב רבי חיים ויטאל בספרו שער הקדשה ח"א פ"א, וזה לשונו: וכל איבר וכו' מרמ"ח איברים רוחניים, יונק את חיותו ממצוה אחת מרמ"ח המצוות, וכאשר יחסר לאדם קיום איזה מצוה, גם האבר הפרטי המתחסת לאותו מצוה יחסר ממנו מזונו הנמשך לו משם הוי"ה, כמו שכתוב (נמיה ט ו) 'ואתה מחיה את כלם', כלומר ששם הוי"ה שהוא הקב"ה הוא המזון הרוחני של הנשמה, והיינו כי בשם הוי"ה תלויין ונמשכים כל המצות, כמו

מקורות וציונים

ביה, (איוב י יא) עור ובשר תלבישני וגו', אי הכי האדם מהו, אי תימא דאינו אלא עור ובשר ועצמות וגידים, לאו הכי, דהא ודאי האדם לאו איהו אלא נשמתא, ואלין דקאמר עור ובשר ועצמות וגידים, כלהו לא הוו אלא מלבושא בלחודו, מאנין אינון דבר נש ולא אינון אדם, וכד האי אדם אסתלק אתפשט מאינון מאנין דקא לביש. [תרגום: כשנברא האדם מה כתוב בו, 'עור ובשר תלבישני' וגו'. אם כן האדם מהו. אם תאמר שאינו אלא עור ועצמות וגידים, לא כן, שהרי ודאי האדם אינו אלא הנשמה. ואלו שנאמר עור ובשר ועצמות וגידים, כולם אינם אלא לבוש בלבד, אלו לבושיו של האדם ואינם האדם. וכאשר האדם מסתלק מהעולם, הרי הוא מתפשט מאותם לבושים שהיה לבוש בהם.] וכן איתא בזוהר (ח"א כ) שרק ישראל קרויים 'אדם' ואין אומות העולם קרויים אדם, כדדרשינן ביבמות (יבמות סא) מהפסוק 'אדם אתם'. והטעם משום שרק החלק הרוחני שבאדם נקרא אדם, אבל הגוף הוא רק לבוש לנשמה. וכן איתא בספר הגלגולים (הקדמה א): אמנם דע, כי האדם עצמו, הוא הרוחניות אשר בתוך גוף, והגוף הוא לבוש האדם, ואינו האדם עצמו. וכמש"ה על בשר אדם לא ייסך.

ז. להלן (פרשת בראשית ד"ה יתבונן המשכיל) מביא רבנו את דברי הגמרא: דרש רבי שמלאי שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם. ופירש רש"י (ד"ה רמ"ח): דכל אבר ואבר אומר לו עשה מצוה. ומזה הוכיח רבנו שכל מצוה מכוונת כנגד איבר אחד.

ובשס"ה גידים אדומים גופניים שהם הגידים שבגוף האדם שהם מלאים דם שהם אדומים, כי הלבוש צריך שיעשה בדפוס ודמות הלבוש. והנה כבר ידעת שהנשמה היא חלק אלוה ממעל, הנה מטעם זה מתדמית לו יתברך ויתעלה שמו גם כן בענין זה. כמו שהקדוש ברוך הוא נקרא אדם שנאמר (יחזקאל א טו), 'ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם', כמו כן הנשמה נקראת אדם התחתון הרוחני כלולה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים רוחניים נעלמים. וכמו שצלם אלהים הנקרא אדם כלול מרמ"ח איברים ושס"ה הרוחניים נעלמים באותו צלם ודמות. והטעם שנתלבשה הנשמה בגוף ובשר ועור וגידים ועצמות, הוא כדי שתתפשט ותתגלה בכח רמ"ח איבריה ושס"ה גידים הרוחניים הנעלמים בתוך רמ"ח אברים ושס"ה גידים הגופניים הנגלים, כדי לגלות כחותיה הנעלמים בעולם הגשמי בעולם הזה, ולהראות כחה וכשרון פעולתה בכל תרי"ג אבריה וגידיה בתורה ובמצות, שהם גם כן תרי"ג אבריו וגידיו, שהם תרי"ג מצות נחצבים מתרי"ג אברים וגידים המאורות העליונים מהאדם העליון ברוך הוא. כדי להתקשר ולהתדבק תרי"ג אבריה וגידיה, על ידי תרי"ג מצות שהם אבריה וגידיה של תורה, בתרי"ג אברים וגידים הרוחניים האורות העליונים של האדם העליון ברוך הוא באצילות במקום שרשה ומחצבה. כי על ידי קשור ודבוק בתרי"ג אבריה וגידיה בתרי"ג מצות של תורה, ע"כ. והנה עוד ספר הציוני (וישלה ד"ה על כן) פירוש הרקאנטי (וישלה ד"ה ויתר).

ו. יסוד זה שעיקר האדם הוא הנשמה, ואילו הגוף אינו אלא לבוש לנשמה, מובא בזוהר (ח"ב עה-עו) וז"ל: כד אתברי אדם מה כתיב

תחול עליו אבר המצוה הקדושה היא, אחר הסתלקות הנהמה. וכן במניעת העברה, יכון שעל ידי פן יסלק הנהמה אשר בגיד הפרטי של הנפש המתחסת לאותו עברה, ואז יוכל להמשיך שפע הרוחני הנמשך דרך הצנור הרוחני, אחר

שאמרו חז"ל (זוהר ס"א כד.) ו"ה עם שמי שס"ה, ו"ה עם זכרי רמ"ח וכו'. לכן צריך האדם לחפש בכל כחו לקיים כל תרי"ג מצות, וכאשר יקיים איזה מצות עשה, יכון להסיר מהאבר הפרטי של נפשו המתחסת אל המצוה ההוא זקלפה ההיא, ואז

ביאורי החסידות

המצוות הנעשים כראוי בלי זוהמה, לכן צריך האדם לחפש בכל כחו לקיים כל תרי"ג מצות, כדי להמשיך חיות לאבריו הרוחניים, ובנוסף לזה פא"ש יקיים איזה מצות עשה, אזי ראשית יכון להסיר מהאבר הפרטי של נפשו המתחסת אל המצוה ההוא זקלפה ההיא אשר מעורבת בנפשו מחמת עירוב טוב ורע, ואז תחול עליו אבר המצוה הקדושה היא, אחר הסתלקות הנהמה.

שאמרו חז"ל (זוהר ס"א כד.) שכל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה תלויים בשם הוי"ה, כי האותיות ו"ה עם תיבת שמי עולים בגימטריא שס"ה, לרמז שהשס"ה מצוות לא תעשה תלויים באותיות ו"ה משם הוי"ה. והאותיות ו"ה עם תיבת זכרי עולים בגימטריא רמ"ח וכו' לרמז שרמ"ח המצוות עשה תלויים באותיות ו"ה משם הוי"ה, ולכך אם האדם מחסר איזה מצוה נחסר לו מזונו הנמשך לו משם הוי"ה אשר הוא מקור תרי"ג המצוות.

וכשם שבעשיית המצוה צריך לכיין להסיר הזוהמה ולהמשיך את אור המצוה על האבר, כמו בן במניעת העברה - כאשר האדם נמנע מלעבור עבירה, וכן שעל ידי פן יסלק הנהמה אשר בגיד הפרטי של הנפש המתחסת לאותו עברה, ואז יוכל להמשיך שפע הרוחני הנמשך דרך הצנור הרוחני להמשיך מזון

בעשיית המצוה כינין להסיר זוהמת האבר והנה מבואר שם בשערי קדושה, שאחר חטא עין הדעת נעשה עירוב טוב ורע בכל העולם, וכן נפש האדם מעורבת טוב ורע ומורכבת משתי נפשות, נפש הטהורה שהיא הפרי המתלבשת תוך תרי"ג אברים וגידין של נפש הטמאה הנקראת קליפת הפרי, ושתייהן יחד מתלבשות בתרי"ג אברים וגידיים של הגוף. וכינין שהחיות של האיברים הרוחניים של האדם הם

מקורות וציטוטים

י. מבואר מהדברים שהמשכת מזון הרוחני אל הנשמה היא לא רק על ידי קיום מצוות עשה, אלא גם בהימנעות מעשיית לא תעשה נמשך שפע וקדושה על שס"ה גידיים, וכן הוא בהדיא בדברי השערי קדושה (שם) שכתב: וכמו כן כאשר יקיים האדם שס"ה מצוות לא תעשה בהמנעו מלעשותם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קידושין דף ל"ט ע"א) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, יש כח אל המזון הרוחני הנזכר בקיימו מצוות עשה להמשיך דרך צנורות שהם שס"ה גידיים של הנפש להחיות הרמ"ח איברים שלה. וראה עוד דרך פקודין (הקדמה) שכתב בשם רבי חיים ויטאל (שער מאמרי רשב"י בתיקוני תיקון ס"ט) שאין אדם מקיים מצוות לא תעשה כתיקונה אלא בבוא דבר עבירה לידו ונמנע ולא עשה מפני מצוות המקום, אבל ביושב ובטל לא מיקרי קיום מצוות לא תעשה, וכן כתב מן הארז"ל (טעמי המצוות פרשת קדושים) בלא תעשה במצוות פאת הראש, וז"ל: כשהוא מסתפר יכוין שאינו מניח לשחת לו פאת הראש מב' צדדיו וגם פאת הזקן עכ"ל, הנה תראה שכתב שיכוין זה כשהוא מסתפר שאז הדבר עבירה בידו לעשותה ונמנע מגזירת היוצר בזה מקיים המצוה, (ובאמת כן הוא המשמעות בדברי רז"ל (קידושין ל"ט): ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה דוקא בבוא דבר עבירה לידו). [עייין שם שמבאר שהטעם שגם הימנעות מעבירה נחשבת למצוה משום טעם הנ"ל, שנשמת האדם צריכה מזון וחיות לכל תרי"ג אבריה]. ועייין ספר העקרים (מאמר ג פכ"ז) שמרחיב בענין זה ומבאר איך יתכן הדבר שהאדם ישיג השלימות על ידי דבר שאינו בפועל רק מניעת עבירה.

ח. ז"ל הזוהר שם: וצריך לסלקא תורה ומצוה ברחימו ודחילו דכל פקודין דעשה ולא תעשה כלהו תליין מן שם יה"ה, כמה דאוקימנא רזא דא, שמי עם ו"ה שס"ה מצוות לא תעשה, זכרי עם ו"ה רמ"ח מצוות עשה, והא הכא שס"ה ורמ"ח. ט. כדי להבין ענין הזוהמה השורה על האברים נביא כאן דברי שערי קדושה שביאר ענין זה, וז"ל: ודע כי אחר שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת טוב ורע, חוברו נפשו וגופו גם הם כל אחד מטוב ורע, וזו היא ענין זוהמת הנחש שהטיל בחוה ובאדם, ועל ידי הרע והזוהמה שהטיל בהם גרמו להם חלאים ונגעים ומיתה לנפשם ולגופם, וזהו שכתוב (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מיתת הנפש ומיתת הגוף, וכו'. והנה נפש הטהורה שהיא הפרי כלולה בתרי"ג אברים וגידיים, מתלבשת תוך תרי"ג אברים וגידיין של נפש הטמאה הנקראת קליפת הפרי, ושתייהן יחד מתלבשות בתרי"ג אברים וגידיים של הגוף, ונמצאו איברי נפש הטהורה תוך איברי נפש הרעה, ואברי נפש הרעה תוך איברי הגוף. והנה כל אחת משתי נפשות אלו צריכה מזון רוחני להתקיים, ואמנם מזון הרוחני של הנפש הקדושה נמשך אליה על ידי קיום התורה הכלולה בתרי"ג מצוות כדמיון תרי"ג אברי הנפש גם הם ונקרא לחם, כמו שכתוב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי', וכל אבר מן רמ"ח איברים נזון ממצוה פרטית המתחסת לאותו אבר וכאשר יחסר לאדם קיום איזו מצוה, גם האבר הפרטי המתחסת למצוה יחסר ממנו הנמשך לו מארבע אותיות הוי"ה כמו שכתוב (נחמיה ו ט) 'ואתה מחיה את כלם'. ובהם תלויים כל המצוות כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בהקדמת התיקונים), ו"ה עם שס"ה ו"ה עם זכרי רמ"ח.

ועל ידי כן נעשית נפשו פסא ומרכבה אל קדשתו יתברך. וזה סוד (צ"כ מו 1) האבות הן הן המרכבה, עד פאן לשונו, ודברי פי חכם חן.

לבאר ש"ס דברכות פ"ט (נד): אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות, ואלו הן, יורדי הים, והולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים, שנאמר (תהלים קו כה-לא) (ויקם) [ויאמר] ויעמד רוח סערה וגו' יחוגו ויגיעו פשפור וגו' ויצעקו אל ה' וגו' יודו לה' חסדו' וגו'. הולכי מדברות שנאמר (שם ד-ה) 'תעו במדבר וגו'.

ודע והבין דבריו הקדושים, שהוא פלל גדול לכל התורה והעבודה, להגיע למדרגת 'אתם הדבקים ביי' וגו' (דברים ד ד), ולמצות עשה 'ובו תדבק' וגו' (שם י כ). ובזה נראה לי

ביאורי החסידות

תמיהות בדברי הגמרא ארבעה צריכין להודות על פי האמור שהתורה והמצוות הם מזון הנשמה, מבאר רבנו את מזמור הודו לה' שבתהלים (קז). וקודם לכן מקשה כמה קושיות על דברי הגמרא ארבעה צריכים להודות וכו':

ובזה נראה לי לבאר ש"ס דברכות פ"ט (נד): אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות כאשר הם יוצאים מהסכנה שהיו מצויים בה, ואלו הן, יורדי הים, והולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. ומבאר הגמרא יורדי הים מנלן, שנאמר (תהלים קו כה-לא) 'יורדי הים באניות עשי מלאכה במים רבים' וגו' ויאמר ויעמד רוח סערה וגו' יחוגו ויגיעו פשפור וגו' ויצעקו אל ה' וגו' ואחרי שיצאו מהצרה נאמר יודו לה' חסדו' וגו'. הולכי מדברות מנלן, שנאמר (שם ד-ה) 'תעו במדבר וגו' בשימון דרף עיר מושב לא מצאו וגו' ויצעקו אל יהוה בצר

לרמ"ח אברים", וכאשר יכין כך בעשיית המצוות ובהימנעות מעבירות לבטל ממנו הזוהמא, על ידי זה הרי הוא ממשיך על עצמו את אור ה' אשר ממנו נמשכים המצוות כאמור לעיל, ועל ידי כן נעשית נפשו פסא ומרכבה אל קדשתו יתברך. וזה סוד מה שאמרו חז"ל במדרש (בר"י מו 1) האבות הן הן המרכבה, דהיינו שכל כך המשיכו על עצמם את אור ה', עד שנהיו בטלים לגמרי להקב"ה", עד פאן לשונו", ודברי פי חכם חן.

ודע והבין דבריו הקדושים, שהוא פלל גדול לכל התורה והעבודה, שעל ידו יכול האדם להגיע למדרגת 'אתם הדבקים ביי' וגו' (דברים ד ד), ולמצות עשה 'ובו תדבק' וגו' (שם י כ), כי בכוננתו בהמשכת האור של המצוות אחר הסרת הזוהמא משרה עליו בשלימות את אור ה' ומתדבק בו כראוי.

מקורות וציונים

הנפש גם הם ונקרא לחם, כמו שכתוב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי', וכל אבר מן רמ"ח אברים נזון ממצוה פרטית המתיחסת לאותו אבר וכאשר יחסר לאדם קיום איזו מצוה, גם האבר הפרטי המתיחס למצוה יחסר ממנו מזונו הנמשך לו מארבע אותיות ההו"ה כמו שכתוב (נחמיה ו 1) ואתה מחיה את כלם. ובהם תלויים כל המצוות כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בהקדמת התיקונים), "יה עם שמי שס"ה ו"ה עם זכרי רמ"ח.

וכמו כן מהם נמשכים ארבעה שרשי יסודות נפשו הקדושה כנזכר לעיל, ונמצא שהאבר הוא מת לגמרי. ובהסתלק הקדושה ממנו אז יתלבש בו רוח הטומאה מן הארבעה יסודות נפשו הטמאה בסוד מה שאמרו רבותינו ז"ל לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים ונמצא האבר ההוא נזון לחם טמא מגואל משם.

וזהו ענין הרשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות יח) כי נסתלק מהם נפש הקדושה מאלהים חיים ושרוי עליו המות הנקרא אבי אבות הטומאה, וכמו כן כאשר יקיים האדם מצוה לא תעשה בהמנעו מלעשותם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (קידושין לט). ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, יש כח אל המזון הרוחני הנזכר בקיימו מצוה עשה להמשיך דרך צנורות שהם שס"ה גידים של הנפש להחיות הרמ"ח אברים שלה, וכאשר יעבור על איזה עבירה מהם אז יסתם הצנור הפרטי ההוא המתיחס אל אותה העבירה על ידי הזוהמא של מזון הקליפה הנדבקת שם וכשיבש הצנור גם כן מתיבש האבר ההוא אף על פי שלא יוסר לגמרי כענין מי שיחסר ממנו איזה מצוה עשה אמנם יפול בו מום.

יא. כך כתב בשערי קדושה שם. וביאורו כי תפקיד שס"ה גידים רוחניים הוא להעביר מזון אל רמ"ח אברים רוחניים, כדמיון הגידים גשמיים המעבירים דם אל האברים. וכמו שהאברים צריכים מזון לצורך חיותם, כן הגידים צריכים מזון לצורך חיותם שיוכלו לשמש כצנור להמשכת המזון לרמ"ח אברים.

ענין שערי קדושה שכתב: וכמו שלבוש גוף האדם יעשהו האומן בתבנית איברי הגוף כן עשה הוא יתברך את הגוף שהוא לבוש הנפש בתבנית דיוקן הנפש ברמ"ח אברים ולהם שס"ה גידים המקשרים את האברים, ולהמשיך על ידם הדם והחיות מאבר אל אבר כדמיון צנורות. יב. ז"ל המדרש: אמר ריש לקיש, האבות הן הן המרכבה, שנאמר (בראשית יז כב) 'ויעל אלהים מעל אברהם', 'ויעל מעליו אלהים' (שם כה יג) 'והנה ה' נצב עליו'.

ובספר תניא (פכ"ג) כתב: וזהו שארז"ל האבות הן הן המרכבה שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עוה"ז ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם.

וז"ל המאור עינים (וירא ד"ה וירא): כי האבות הן הן המרכבה ומה הוא מרכבה כתב בתיקונים הסוס טפל לרוכב ואין הרוכב טפל לסוס שילך הסוס למקום שירצה וינהיג אותו לנהר ולמקומות מוטופים רק שהולך למקום שרצון הרוכב לילך שם וכשאדם הוא מרכבה לשמו הגדול אינו הולך רק למקום שהשם יתברך רוצה שאינו עושה רק רצון השם יתברך ולא רצון היצר הרע.

יג. ז"ל הר"ח"ו שם: ואמנם מזון הרוחני של הנפש הקדושה נמשך אליה על ידי קיום התורה הכלולה מתרי"ג מצוות כדמיון תרי"ג אברי

תולדות

מקדמה

יעקב יוסף

ה

ב' הקשה מהרש"א (ד"ה ארבעה) דפתח א"ש גאלם מיד צר, וחשיב מדבר ים וחולה, שאינו מיד צר. ג' דבפסוק נזכר ים אחרון, והש"ס זכרו ראשון. ד' דקנימא לן (עין ב"ר כג ז) הים גבוה מיבשה, ואיך אמר 'יורדי הים', וכן הקשה האלשיך (מהליס על הפסוק). ושאר הספקות. ונראה לתרץ, דנודע פי נפש האדם חצבה מן ארבעה יסודות רוחניים, שמהם נוצרו

חולה ונתרפא, שנאמר (סו ז-כא) 'אולים מדרך פשעם' וגו' 'כל אכל תתעב נפשם' וגו' ומי שהיה חבוש, שנאמר (סו י-טו) 'ישבי חשך וצלמות וגו' פי המרו אמרי אל וגומר, (ויצעקו) [ויצעקו] וגו' יודו ליי חסדו' וגו'.

והספקות רבו, א' למה פרט דוקא ארבעה, הלא יש הרבה מיני נסים שעל פלם חיב להודות, כמבאר בריש פירקין (נד).

ביאורי החסידות

וחשיב מדבר ים וחולה, שאינו מיד צר, כי משמעות צר הוא שיצאו מידי צר ואויב, וזה אינו אלא בחבוש שיצא מבית האסורים. ולכאורה יותר היה ראוי לומר 'אשר גאלם מצרה'.

ג' דבפסוק נזכר יורדי הים אחרון, והש"ס זכרו ראשון. ולהלן תתורץ קושיא נוספת שיש להקשות, שבפסוק כתוב חולה שנתרפא אחרי מי שהיה חבוש, והגמרא הפכה הסדר.

ד' דקנימא לן (עין ב"ר כג ז) הים גבוה מיבשה, ואיך אמר 'יורדי הים', וכן הקשה האלשיך (מהליס על הפסוק). ושאר הספקות.

הנפש והגוף מורכבים מארבעה יסודות

ונראה לתרץ, דנודע"י פי נפש האדם חצבה [מקורה] מן ארבעה יסודות רוחניים, שמהם נוצרו -

להם ממצוקותיהם יצילם וגו' יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. חולה ונתרפא, שנאמר (סו ז-כא) 'אולים מדרך פשעם' וגו' 'כל אכל תתעב נפשם' וגו' ויצעקו אל יהוה בצר להם ממצוקותיהם יושיעם, ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם, יודו ליהוה חסדו וגו'. ומי שהיה חבוש, שנאמר (סו י-טו) 'ישבי חשך וצלמות וגו' פי המרו אמרי אל וגומר, ויצעקו וגו' יודו ליי חסדו' וגו'.

והספקות רבו, א' למה פרט דוקא ארבעה, הלא יש הרבה מיני נסים שעל פלם חיב להודות, כמבאר במשנה בריש פירקין (נד). הרואה מקום שנעשו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום זה.

ב' הקשה מהרש"א (ד"ה ארבעה) דפתח תחלה בסבת חיוב ההודאה לה' שהיא מסבת 'אשר גאלם מיד צר',

מקורות וציונים

יורדים תוך הים, והוא כי שני שלישיה תוך המים, כאילו ירדו תוך המים בהיותם באניות.

יז. זוהר (ח"ב כג) איתא: אורא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי יהו"ה לא נודעתי להם, רבי חזקיה פתח (תהלים לב ב) אשרי אדם לא יחשב יהו"ה לו עון וגו', כמה אינו בני נשא אטימין, דלא ידעין ולא מסתכלן על מה קיימין בעלמא, דהא קודשא בריך הוא כד ברא עלמא, עבד ליה לבר נש בדיוקנא דיליה, ואתקין ליה בתקונו, בגין דישתדל באורייתא ויהך באורחוי. דהא כד אתבוי אדם, מעפרא דמוקדשא דלתתא אתתקן, וארבע סטרי דעלמא אתחברו בהווא אתר דאקרי בי מקדשא, ואינון ארבע סטרי דעלמא, אתחברו בארבע סטרי, דאינון יסודין דעלמא תתאה, אש ורוח מים ועפר, ואתחברו ארבע סטרי אליו, בארבע סטרי (נ"א יסודין) דעלמא, ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה, והאי גופא אתחבר מתרין עלמין, מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא. אמר רבי שמעון, תא חזי ארבע קדמאי אינון רזא דמהימנותא, ואינון אבהן דכלהו עלמין, ורזא דרתיכא עלאה קדישא, ואינון ארבע יסודין אש ורוח ומים ועפר, אלן אינון רזא עלאה (ואלן אינון אבהן דכלהו עלמין אבהן דכלא), ומאינון נפקין זהב וכסף ונחשת וברזל.

[תרגום: וראו אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, רבי חזקיה פתח 'אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון' וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעין ולא מסתכלים על מה עומדים בעולם, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה

ולכן צריך האדם לחפש בכל כחו לקיים כל תרי"ג מצוות, וכאשר יקיים איזה מצוות עשה ימיו להסיר מהאבר הפרטי של נפשו המתחסר אל המצוה ההיא זוהמת הקליפה ההיא ואזי תחול עליו אבר המצוה הקדושה ההיא אחר הסתלק הזוהמא, בטוד (יחזקאל לב כז) 'ותהי עונותם על עצמותם', כי כשזה קם זה נופל. וכמו כן כאשר תבוא לידו איזו עבירה, ימנע מלעשותה ויכוין שעל ידי כן יסלק הזוהמא אשר בגיד הפרטי של הנפש המתחסר לאותה עבירה ואזי יוכל להמשיך שפע הרוחני הנמשך דרך הצנור הרוחני, ועל ידי כן נעשית נפשו כסא ומרכבה אל קדושתו יתברך וזהו סוד האבות הן הן המרכבה. (בראשית רבה מז ו, זוהר ח"א קעג).

יז. ע"ש במהרש"א שהאריך ביותר לבאר את כל המזמור הזה, אשר בו נרמזו הצרות אשר עם ישראל סבלו בגלות במצרים, ואשר כנגדם תקנו ארבעה כוסות כשנגאלו. ואלו הם הצרות הכלליות גם בגלות הזו, אשר הם המונעים העיקריים מואדם לעבוד את ה' כראוי. ולכן נאמר אשר גאלם מיד צר, כיון שצרות אלו הם תוצאה מהגלות בין האומות הצרים עלינו.

יז. ז"ל המדרש: דדר ר' אבהו אוקינוס גבוה מכל העולם, אר"א בן מנחם והלא מקרא מלא הוא (עמוס ה ח) 'הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ ה' שמו' אתמהא, כזה שהוא שופך מלמעלן למטן.